Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

RÖPL.
220

220.

1551

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Röpl
220/1. példány

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Eur.
1882.

NARRATIO DELIBERATIONIS MAXIMILIANI IMPERATORIS ROMANORVM DE BELLO TVRCICO.

ET BREVIS HISTORIA TEMPORVM EORVM QVIBVS HAEC SVSCEPTA FVIT.

AVTORE
GEORGIO SABINO.

LIPSIAE
EDEBAT VALENTINVS PAPA.

ANNO CHRISTI
M. D. LI.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Ex Museo
Hungarico

GEORGIVS
SABINVS IOACHIMO CAMERARIO, S. D.

Itto tibi Elegiam de qua proximis litteris significaui. Quæ si fortè non probabitur, (est enim satis horrida & ieiuna) permitto tuo arbitrio, ut aut procœmium oratione soluta componas, quocunq; argumento uolueris, & narrationi nostræ præponas, aut facias de tota re atq; editione huius Libelli quod tibi uisum fuerit. Hac in parte officium tuum mihi gratissimum est futurum. Velim autem ad hunc saltem mercatum libellum prodire posse: Quem tamdiu premi, neque mihi placet, & Typographo cui datus est, incommodum esse existimo. Videbis igitur ut absoluatur & emittatur in publicum, mihique per Dantiscanos Mercatores ut ex-

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

emplaria mittantur, cum aliquot exemplaribus mearum Elegiarum & Hendecasyllabor, de quibus antea scripsi. Huc enim nulla adhuc allata sunt exemplaria, præter duo aut tria, quæ Rigensis Cancellarius abstulit. Hendecasyllabi quidem nostri σύμμαθον illum suum cui dicabantur amiserunt. De quo aliud nihil scribam, quam fuisse uirum illum amantem studiorum humanitatis, & eum, qd est rarum, qui fortuna moderate, opibus liberaliter uteretur. De cæteris aliorum esse iudicium debet. D. Christophorus Ionas adhuc aberat, cum hæc scriberem, in Polonia, quo missus nuper publice fuit. Qui si reuersus fuisset haberes & ipsius literas de filio tuo, quem illi commendaueras. De quo quidem acceptis litteris quas nunc ad te mittit, & oratione nostri ciuis cognita, fortasse mutabis consilium. Quicquid autem constitueris, in eo diligentiam operæ meæ scito tibi ac filio tuo, nullo tempore defu-

futuram esse. Quid præterea scriberem non erat. Nos, ut facimus, amicitiam inter nos conseruemus: Id & per se honestissimum & hoc seculo optimum esse iudico. Tibique idem uideri scio. Hic de uestris periculis & bellis Saxonicis, uariq; erant & alicubi graues rumores: Tu fac de omnibus rebus me certiorem reddas. Velim autem tibi persuadeas, literarum tuarum lectionem mihi esse iucundissimam. Redeo ad prima. Quæso cures ut Libellus noster elaboretur diligenter & sedulo, ut nostræ lucubrationis opere delectari possim. Tu etiam quid agas, intelligere, & si quid fortè scripsisti quod recenter editũ sit, abs te accipere cupio. Vale. Tuam familiam uniuersam fac meis meorúmq; uerbis amanter salutes. Itemq; amicos istic meos D. D. Bernardum Ziglerum, & uicinũ tuũ Alexandrum Alesium. Iterum uale. Regiomonte Prussię. V. Id. Decembris.

 Ioa-

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

IOACHIMVS CAMERARIVS GEORGIO SABINO S. D.

QVid hactenus editionem libri tui remoratum fuerit non ignoras. Hoc autem consilium tuum q̃d nuper mihi significasti, proponendi Elegiam narrationi illi, & tunc ualde probaui, & nunc acceptam illam, ita ut censes, praponi scripto tuo curabo, additis etiam alijs uersib. amicorum tuorꝫ. Quod autem iudicium meum sit de carmine tuo, non scribam ad te. Benignè uerò facis, cum permittis mihi tantum iuris in tuos labores, ut liceat mihi etiam planè repudiare, si ita uideatur. Hoc non modò honorificæ sententię de me tuæ, sed singularis etiam uirtutis indicium est. Non enim certe multos reperias, qui non irascantur in hoc genere monitoribus: Quique

que non defendere delictum quàm uertere malint, ut ait Horatius. Sed neqꝫ ego mihi hanc censuram sumo, neque tuis scriptis ulla omnino opus est. Studium autem operæ ac diligentiæ meæ, ut accuratè edatur libellus, tibi præstabitur. CL. V. D. Christophorum Ionam istinc abesse tamdiu, neqꝫ me uti eius consilio posse, sanè molestè fero. Nunc mihi ipsi huius cognitionis laborem imponi sentio: Itaqꝫ accerso filium meum, ut quasi in re præsente, certi aliquid constituere possim. Quòd me hortaris ad scribendum, & lectionem literarꝫ mearum iucundam tibi esse ostendis, & currentem, ut dicitur, incitas, & similem cupiditatẽ tuã meæ mihi indicas. Tam .n. grata mihi est lectio literarum tuarum, ut nihil mihi doleat magis, quàm quòd tã longe abes, ut crebras abs te accipere nõ possim. Itaqꝫ, ut uerum fatear, interdum breuitati literarꝫ tuarꝫ irascor. Quòd humanissimè mones de tuenda amicitia nostra,

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

In eo tibi à me certò policeor idem quòd mihi à te, id est, diligentiam & fidem summam. Officia quidem erunt leuia. sed merita non constituunt amicitiam, quæ non requirit qua si autoramentum gratiæ, contenta, ut cæteræ uirtutes, seipsa. Nos quidem in ætatem difficilem incidimus: In qua nos, tanquã si nauigaremus, non δυσφορεῖσθαι animis, neque ad temporum ueluti maris iactationem, adiungere indignationis uexationem, rectissimum fuerit. De nostris rebus, quæ fama istuc peruenerit, nescio, neque me delectat quasi uentilatio rumusculorum. Confido Deum propitium protecturum & nunc & deinceps has regiones, quæ studijs pijs liberaliter hospitium prębent. De nobis quidem priuatim id scito, quod responderi uult Theognis, cuius nuper explicationem sanè operosam absoluimus, percontantibus de se, ὥς εὖ μὲν χαλεπῶς, ὡς χαλεπῶς δὲ μαλ' εὖ. Qua quidem fortuna

tuna facilè contentus sum: Meúmque spacium quod semel ingressus sum, constanter decurro: Et ad doctrinæ extructionem, nostrorum studiorum quasi laterculos minutos suppedito, οὐδέτοι ἄνδι σμικρῶν τοὺς μεγάλους φασὶν οἱ λιθολόγοι λίθους εὖ κεῖσθαι, ut ait Plato. Sed desino. Te cum tuis quàm felicissimè uiuere cupio. Mea familia te & tuam amantissimè resalutat. Vale.

Nonis Ianuarij.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

AD ILLVSTRISSIMVM PRINCIPEM AC DOMINVM, DOMINVM ALBERTUM, Marchionem Brandeburgensem, Prussiæ, Stetinensium, Pomeraniæ, Cassubiorum, Vandalorumq; Ducem, Burggrauium Norinbergensem, ac Rugiæ Principem.

GEORGII SABINI PRAEFATIO.

EST erebi pestis, quæ tristibus implicat orbē
Dissidijs, passim diraq; bella serit,
Ate nomen habet: ualidis hæc gentibus olim,
Terrarum & dominis exitiosa fuit.
Hæc Agememnonias affecit clade cohortes,
Cincta quibus Priami mœnia regis erant.
Hæc quoq; Thesidas, hæc regna potētia fregit,
Inuicti Macedum quæ peperere duces.
Hæc simul imperij spoliauit honore Quirites,
Dum fera ciuili sanguine bella gerunt.
Threicias eadem gentes hæc pestis & urbes
Perdidit: Argolicas hæc labefecit opes,
Tūc Othomannus ubi Scythicis irrupit ab oris,
Hellespontiacas & superauit aquas.
Nanq; uoluntates distraxit & agmina regum,
Iunctis ille quibus terga daturus erat.

Hæc

Hæc quoq; discordes hoc tēpore cōpulit Hūnos
Turpi seruitio triste subire iugum.
Deniq; Germanis nunc bella domestica nobis
Excitat, ac turbas irrequieta facit.
Nosq; feris itidem conatur prodere Turcis,
Alter in alterius dum mouet arma necem.
Vidit id imperij moderator & arbiter olim,
Qui genuit Patrem Carole Quinte tuum.
Vtq; graues casus, tristesq; auerteret orbi
Clades, & patriæ damna timenda suæ,
Deuincire pios optato fœdere reges,
Conatusq; domi tollere bella fuit,
Fortior ut iunctis in prælia uiribus iret,
Sæuaq; grassantis frangeret arma Scythæ.
Huius enim rabiem cohibere, piosq; tueri
Esse Deo gratum non dubitabat opus.
Ante sed armatus quàm sese mouit in hostem,
Et regum sociæ quàm coiere manus,
Optimus in medio belli molimine Princeps,
Funere sublatus præueniente fuit.
Atq; opus inceptum (prô tristia fata) reliquit,
Immortale decus quo pariturus erat.
Inuida mors, quare regum conatibus obstas?
Pro lacero Christi qui grege bella mouent.
Fallor? an illius quod es olim uicta triumpho,
Pro Mahometigena stat fauor hoste tuus?
Nam sic Pontificem Turcis quoq; bella parātē,
Diceris Aeneam sæua tulisse pium.

Ne

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Ne tamen ignorent hæc Cæsaris acta nepotes,
Acta boni debent quæ meminisse duces,
Sunt calamo conscripta meo: nam talia refert
A memori semper posteritate legi.
Olim forsan erunt, quos hæc explere iuuabit
Consilia, & studio pacis amante sequi.
At ueluti quondã patris induit arma perempti
Rex qui Pellæa natus in urbe fuit,
Atq; triumphata confecit Perside bellum,
Ipsius genitor quod meditatus erat:
Sic quoq; nunc utinã se Carolus armet in hostẽ,
Exoptata suo bellaq; sumat auo. (ceps,
Ast ego, quicqd id est operis, tibi dedico Prin-
Læta Borussorum quo Duce gaudet humus.
Nec dubito, quin pacis amãs, hostísq; Scytharũ,
Talia diuino Principis acta probes.
Nam quoties audis ciuilia bella moueri,
Inter Christicolas marte furente duces,
Et Scythicum nostra gaudentem lite tyrannũ,
Omnia uictrici carpere regna manu,
Ipse gemens, imo suspiria pectore ducis,
Temporis & nostri tristia fata doles.
Téq; licet multis exhausta laboribus ætas
Occupet, arma tamen sumere dura iuuat:
Cúmq; pharetratis committere prælia Turcis,
Et procul ad Solymas castra locata sequi:
Si modo suscipiat concors Germania bellum,
Suppetiásq; pijs, auxiliúmq; ferat.

Viuenti

Viuenti quoq; charus eras: ductore sub illo
Tempora militiæ prima fuere tuæ,
Euganeos quando populos, urbésq; premebat,
Martius Adriacæ quas leo gentis habet.
Sæpius ille tuis applaudens fortibus ausis,
Macte animi, aiebat, macte, uir acer eris.
Et quæcunq; tenes belli præcepta gerendi,
Tironi senior tradidit ille tibi.
Te peditũ cuneos, & equestres ducere turmas,
Te docuit tuto ponere castra loco.
Explorare uias, nec aperto prælia tantum
Marte, sed hostili conseruisse dolo.
Adde quod ipse meos tibi cõsecro iure labores,
Pro meritis uidear gratus ut esse tuis.
Nanq; meæ peragunt secura quod ocia musæ,
Id tua nimirum cura benigna facit.
Ampla mihi tribuis studiorum præmia uati,
Cæsare Virgilius qualia dante tulit.
Aurea quid referam, quorũ mihi multa dedisti,
Pocula? quid celsæ splendida tecta domus?
Pro quib. ingratum me nequa redarguat ætas,
Nominis est æquum me meminisse tui.
Tempus erit, laudum præconia quando tuarum
Mæonijs peraget nostra Thalia modis:
Nanq; opus instituj, ualidæ quo prælia dextræ,
Atq; tuæ laudes commemorabo togæ.
Mons ubi sublimes Helicon se tollit in auras,
Roscida Musarum floribus arua nitent,

Quos

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

GEOR. SABINI PRAEF.

Quos neq; Sol æstu, Boreas neq; frigore lædit,
Nec spoliant ulli ueris honore dies.
His tibi contexam de floribus ipse coronam,
E ducibus qualem nemo sub axe gerit.
Interea Princeps hunc accipe quæso libellum,
Qui licet eloquij forsitan arte caret:
Attamen egregias res continet, actaq; pacis,
Hoc tibi præcipue nomine gratus erit.

EPIGRAMMA.

EXcita quãdo graui tandẽ Germania somno
Surgis? an æterno uicta sopore iaces?
En procul irato gens Turcica uenit Eoo,
Quæ mouet hostiles in fera bella manus.
Hæc animis ingens, ingensq; furentibus armis,
Heu quantum rosei sanguinis una dedit.
Et iam sæua lues terrarum regna fatigat,
Inq; tuum properat mox ruitura caput.
Pelle pharetratos Dijs auxiliantibus hostes,
Aut tua barbarico subijce colla iugo.

Dauides Milesius.

AD LECTOREM

ANDREAS MVNCERVS ELBINGENSIS.

ERgo ne tot passim lachyrmæ uoluentur ina-
Aut surdis fient tristia uota Dijs? (nes,
Publica seu clades nil desidiosa fatigat
Pectora, uirtutis munere cassa suo?
Turcica quod rabies licitè grassata tot annis,
Stamina prædandi tam diuturna trahit,
Nec semel optatas armare in bella cohortes,
Aut hostem patria pellere tempus erit?
Mentibus usq; adeo uincens pauor excutit omne
Robur, & est uirtus prisca sepulta situ?
Hei mihi, si nihil est moueat Germania quod te,
Sit patrib. saltem degenerasse pudor. (bis?
Quid proauos iactas, ueteri quid marte super-
Hic tua si segnis pectora torpor habet.
Excidium patriæ seu depopulata tuorum
Mœnia, si placida fronte uidere potes,
Sæuior es monstris, quotquot Rhodopeius Or-
Mouit ad Aoniæ plectra canora lyræ (pheus
Dispar est illis ratio te digna mouere,
In saluos sæuo marte furente lares.
Est meminisse dolor tam crebra clade subactas
Vrbes, Europæ barbara iura pati.
Illa pijs curæ si saltem Regibus essent,
Non ita sæuirent arma cruenta domi.

Non

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Non ita dißidijs patrias ciuilibus oras
Vastarent, nullo bella mouente foris.
Mutua sic olim frangebat uiscera ferro
Quæ nunc fert durum Græcia capta iugum.
Quæ si suppetias poterat cum ferre, tulisset
Thracibus, allata iam fruerentur ope:
Nunc tua res agitur discors Germania, cauto
Si sapis exemplo sint aliena tibi.
Vnius ob noxam bellum mouisse Pelasgos
Iliacis constat per duo lustra foris:
Cur non pro populis pro libertate tuorum
Totq; tuæ gentis millibus arma geris?
Quo tibi si melior ratio non offeret ulla
Ciuica fax quam si pace sopita foret:
Huc tua te uirtus uocat, huc tibi ꝓximus ardẽs
Ignis, idem cineres et tua busta rogant.
Id facunda monet uatis te Musa Sabini,
Mortuus id Cæsar Maximiliane petis,
Quando Duces inter confecta pace uolebas
Fortiter in sæuos bella mouere Getas:
Sed præmatura Parcarum lege perempto
Inuida creduntur fata fuisse tibi,
Vt quo sera tuis cessisset gloria gestis
Illud pficeres Carole Cæsar opus. (dextro,
Memnonis hũc genitrix precor hunc ô Sydere
Et roseo lætum nunciet ore diem.

POSTQVAM NVNciatum est, Selinum Turcarum regem, capta Syria atq; AEgypto, denunciare bellum Pannonijs: Maximilianus Cæsar, intestinas Christianorum discordias componendas esse duxit, ut omni cura in unum Turcicum bellum incumbere, & cæteros ad tantæ támq; gloriosæ rei societatem attrahere posset. Nisi enim communi consensu omnes regum opes ac uires immanißimo ac potentißimo hosti opponerentur, ab eo pertimescendum uniuersæ reipublicæ Christianæ interitum iudicabat. Nec ignorabat, Imperatorem Constantinopolitanum & Principes Græciæ, paulò ante in extremam calamitatem incidisse, ac penitus deletos esse, dum ferali discordia distraherentur. Erant autem in Maximiliano cum cæteræ uirtutes magno uiro dignæ, tum uerò ijs artibus, quæ in summo Principe existere debent (uidelicet scientia regendæ reipublicæ in pace, & peritia rei militaris) longè omnes excellebat, non tantum suæ ætatis reges: erátque prorsus ut ille summus apud Homerum Imperator, & rex optimus, & fortißimus bellator. Nam inde usq; ab adolescentia per omnem uitam, multa eum maximéq; uaria bella exercue-

 runt:

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

runt: in quibus res magnæ omnes, ductu, uirtu-
te, & consilio ipsius gestæ sunt. Diligentißim
antequam acie dimicaret, pugnandi opportu-
nitatem præuidebat: & in ipsa acie consilio &
magnitudine animi singulari utebatur, qua in-
terdum cum haberet infirmiores copias, au
iniquo loco prælium committeret, tamen hosti
um exercitus dißipauit, aut elusit. Atq; ita re
sponderunt exitus uirtuti & felicitati eius, u
cum gesserit plurima bella cum potentißimi
regibus ac populis, coëgerit ad pacem peten
dam omnes. Ita enim gerebat bella, ut cum pa
trios principatus defendisset, non appetere
aliena regna, sed tueri etiam & augere exte
rorum Regum opes & dignitatem, honestu
putaret. Adolescens postquã duxit Caroli Bu
gundi filiam, cum Galli armis repeterent Bur
gundiam & Flandriam: neq; magnitudine co
arum unquam perterritus, neque diuturnita
belli, quod aliquot annos magna pertinacia g
rebatur, fractus est: sed sæpe ingentes exerc
tus parua manu fudit & fugauit: & cõstantia
tantam præstitit in reprimendis hostium con
tibus, ut ad extremum Galli spe abiecta recu
randi Belgici, pacem ultrò expeterent. Post
pacata ditione Burgundica, properauit in A
striam, ut patrium Ducatum recuperaret. Na
Matthias rex Pannoniæ, bonam Austriæ pa
te

tem ademerat Friderico III. metuens ne post
suam mortem, Austriaci regnum Hungariæ si-
bi uendicarent. Ac Maximilianus non tantum
recepit patrium Ducatum, sed etiam ingressus
Hungariam cum exercitu, bonam regni partem
occupauit, & Albam Regalem expugnatam ui
cœpit. Quanquam autem potiri uniuersa Hun-
garia posset, tamen & propter necessitudinem,
quæ ei cum Regibus Poloniæ erat, ex quorum
familia Regem Hungari accersierant: & ne
grassantibus eo ipso tempore Turcis in Mysia,
præberet contentio de regno occasionem inua
dendæ Hungariæ: duxit sibi regem recens ac-
cersitum, cum quidem cognatus esset, matre na
tus Austriaca, certis conditionibus adiungen-
dum esse: eique Hungariam reliquit. Sequuta
sunt deinde alia bella, Flandrense, Geldrense,
& Helueticum, in quibus non solum ipsius uir-
tus in subiugandis hostibus enituit, sed etiam in
uictoria singularis moderatio laude digna fuit.
Postea exarsit ingens bellum in Bauaria, cum
Palatinus Rheni, partem Bauariæ sibi uendica-
re conaretur, nec ab eo consilio æquißimis con-
ditionibus, à Maximiliano propositis, abduci
posset. In eo bello Maximilianus aliquoties acie
dimicauit cum Palatini exercitibus. Ad extre-
mum etiam acerrimum prælium cũ auxilijs Bo-
hemicis commisit, in quo cum Bohemi ueteri

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

quadam disciplina uallo muniti se defenderent Bombardis, ipse in prima acie euerso uallo impetum in hostes fecit, & suos perculsos ac dubitantes sequi se in prælium coëgit. Ita trucidatis quatuor millibus Bohemorum, reliquos in fugam uertit: Et cum Bauariam periculo liberauit, tum Palatinum ad pacem petendam compulit. Sed quantum consilio & magnitudine animi excelluerit, clarius etiam in Veneto bello conspici potuit: in quo cum intelligeret quanta esset Venetorum potentia, pertraxit ad belli societatem Regem Gallorum Ludouicum XII. Munitißimas urbes, Patauium, Veronam, Brixiam, & plerasq; alias, partim ui expugnauit, partim arte ad deditionē coëgit: sæpe magnos exercitus Venetorum profligauit: cúmque Veneti summam imperij commisissent Bartholomeo Liuiano, quem unum, (quia omnium eius ætatis Ducum callidißimus & peritißimus in Italia putabatur) opponendum esse Maximiliano censuerant: nunquam neq; ullis ab eo difficultatibus circumuentus, neque acie uictus est. Ipse uerò Liuianus cum sæpe alias, tum in illa memorabili pugna Vicentina, & consilio & fortitudine superatus est. Nam cum essent exiguæ nostrorum copiæ, & Liuianus adeo certam sibi uictoriam promitteret, confisus & numero & loci opportunitate, ut euocaret Venetos ex urbe uelut

be uelut ad spectaculum, ad uidendam cædem Germanorum, nostri intellecto hostium consilio cum essent non amplius quinque millibus, ne à multitudine circumueniri possent, properant, ut uicinum tumulum occupent, ubi iniquo loco hostes pugnare cogebant, & inde tanto impetu decurrerunt in Venetos, ut amplius sex millibus trucidatis, magnam multitudinem etiam inermium, qui spectatum uenerant, in castris ceperint. Cum Cæsar res Venetorum grauiter afflixisset, & plerasq; eorum urbes teneret: Papa Iulius desciscit ad Venetos. Habebat autem Iulius firmißimas copias, & quia uideri uolebat eò se ad Venetos conferre, ut Italiam quæ à Germanis & Gallis dilaceraretur, his miserijs liberaret, facilè sibi reliquam Italiam adiunxit. Erat itaque bene paratus, & animo, ut solebat acri bellum gerere cœpit. Quare et Ludouicus iam maiore cura rem gerendam existimans, bellum apparat omnibus uiribus. Cum igitur uideret Maximilianus, quanta belli moles impenderet, & intelligeret in summo periculo futuram Italiam, si Galli essent superiores: hortatur Pontificem per legatos, ut autor pacis esse malit, quàm excitare maius incendium, quod uniuersæ Italiæ uastitatem allaturum uideretur. Sed cum hæc frustra ageret, ingenti prælio Pontificius exercitus uictus est à Gallis ad Rauennam. Nun

 quam

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

quam nostra memoria acrius dimicatum est, nulla facta maior strages, quàm in eo prælio. Ita enim & Iulius ipse iudicauit, accepta hac clade, in extremo periculo se, & uniuersam Italiam uersari. Quare statim cum Maximiliano de pace agit, qui ut Italiæ saluti consuleret, Ludouico etiam pacis autor erat. Sed cum ille ira atq; odio Pontificis, arma abijcere nollet, & minaretur urbi Romæ, iam sollicitus de publica Ecclesiæ tranquillitate, deq; Italiæ libertate Maximilianus, armis ex Italia retrahendos esse Gallos censuit: idque subitò contractis magnis copijs, concitatis etiam Anglis et Burgundis, perfecit. Ad hanc excellentem ingenij atque animi uim, adiunxerat admirabilem quandam moderationem, quæ quàm necessaria sit in summa potestate, quàm utilis reipublicæ, quantum habeat ueræ laudis, exempla monstrant utriusq; generis. Nam hæc uirtus in multis præstantißimis Heroibus desideratur, qui in uictorijs facti sunt insolentes, superbi, crudeles, & omnia ad suam potius utilitatem seu ambitionem, quàm ad communem salutem hominũ retulerunt. Neq; enim aut Pompeius irritasset Cæsarem, aut Cæsar irritatus cum tanto reipub. detrimento priuatam iniuriam ultus esset, nisi uterque animo suo morem gerere, quàm in commune consulere reip. maluisset. Non dicam hic de Sylla, Mario & similibus,

milibus, quorum non solum infinita ambitio, sed crudelitas etiam barbarica, odio digna fuit. Quantò plus ueræ laudis meriti sunt Scipiones qui adeo domi modesti fuerunt, ut quamuis non leuibus iniurijs prouocati, tamen nihil paulò uehementius unquam fecerint, nulla noua consilia contra leges susceperint. Talis fuit in Maximiliano moderatio, semper ut communem orbis tranquillitatẽ, priuatis & utilitatibus & affectibus anteferret. Sæpe uictor cum aliena regna, cum aduersarios funditus delere posset, tamen perfectis bellis ostendit se publicæ tranquillitatis tuendæ caussa arma sumsisse. Nam repreßis hostibus qui publicam conturbauerant tranquillitatem, & iniusta bella mouerant, mirabili clementia seu errorem, seu temeritatem condonare solitus est. Ac si quis alius Regum ulla ætate, hic uerè præstitit id, quod ad summum Regem Alexandrum Aristoteles scripsit, cum hortatur eum, ut meminerit regna dari summis uiris, ut uniuerso generi humano prosint, non ut superbi & contumeliosi sint aduersus imbecilliores. Nam cum natura esset, ut à sapientißimis uiris audiui, qui eum familiarißimè norunt, ingenio modestißimo, acceßit etiam sanctißima doctrina Christianæ religionis, quæ eum incitabat, cum ad cæteras uirtutes colendas, tum maximè ad moderationem in imperio, ut meminisset

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

nisset se non casu, nõ humano consilio, sed diuini tus in hoc fastigium rerum humanarum euectũ esse, non ut licentiam haberet suarũ cupiditatũ explendarũ, sed ut totius generis humani utilita ti cõsuleret, & ut Dei gloriã ac religionis tran quillitatem præcipuè defenderet. Quare animos eorum quos armis uicerat, sanare & ad officium reuocare maluit, quàm funditus eos delere. Et sæpe propter tranquillitatem Christiani orbis, grauißimas iniurias dißimulauit. Cum tanta in eo publicæ salutis esset cura, excitauit eum non solum potentia, sed multò magis celitas Selini, qui subitò potitus erat Syria atque AEgypto, ut omnibus alijs negotijs omißis, Regum legati. Leonis X. summi Pontificis, legati gum ac Principum omnium totius Europæ ani- erãt Matthæus Langius Archiepiscopus Salsmos, ad reprimendos Turcas accendere conaretur burgensis, & Thomas Caietanus Cardinalis S. tur. Quam ad rem habebat hortatores amicissimos Reges, cognatione ac fœderibus sibi de- Sixti, qui quoniam ex urbe Roma adueniebat, uinctos, & qui periculo, quod à Turcis impen- non statim initio conuentus aderat. Itaq; Cæsar debat, erant proximi, Vladislaum regem Hun- initio, Principum ac populorũ Germaniæ caus gariæ, & Sigismundum regem Poloniæ. Itaque sas audiuit, & controuersias diremit, ne qua cum uideret ad rem tantam Italiæ tranquillitati priuata dissensio postea deliberationes de belopus esse, primum Venetos fractos iam longo lo Turcico interturbaret. Et quoniam consilibello, ac petentes pacem, certis conditionibus um de eo bello mouendo ad salutem totius orbis sibi adiunxit, & ne qua odij, aut belli semina es- Christiani pertinebat, existimabat Cæsar tum sent reliqua, & beneficio deuincti meliores es- demum ea de re esse referendum ad Principes, sent, aliquot urbes, in quibus Verona erat, ul- cum aduenisset Legatus Pontificius, ut magis trò illis cessit, ac tenendas dedit: & ut regem intelligi posset, hanc tantam rem non priuato agi consilio, sed ex officio Imperatoris, & fla-

Franciæ ad communem totius orbis Christiani caussam adiungeret, passus est eum retinere Mediolanum. Ita pacata Europa anno M. D. XVIII. conuentum Augustæ indixit, in quo conuentu, cum de omni ratione mouendi belli aduersus Turcas esset cum Germanicis Principibus deliberaturus, curauit ut eò uenirent etiam Romani Pontificis, & omnium Regum legati, ut intelligi posset cæteros reges non defuturos esse communi caussæ. Multis iam annis non fuerat frequentior conuentus. Nam Electores ibi erant sex, & cæteri Principes potentio res pleriq; omnes: Aderant & Regum plurimo rum legati. Leonis X. summi Pontificis, legati Matthæus Langius Archiepiscopus Salsburgensis, & Thomas Caietanus Cardinalis S. Sixti, qui quoniam ex urbe Roma adueniebat, non statim initio conuentus aderat. Itaq; Cæsar initio, Principum ac populorũ Germaniæ caussas audiuit, & controuersias diremit, ne qua priuata dissensio postea deliberationes de bello Turcico interturbaret. Et quoniam consilium de eo bello mouendo ad salutem totius orbis Christiani pertinebat, existimabat Cæsar tum demum ea de re esse referendum ad Principes, cum aduenisset Legatus Pontificius, ut magis intelligi posset, hanc tantam rem non priuato agi consilio, sed ex officio Imperatoris, & fla-

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

gitante ſummo Pontifice, nomine uniuerſæ Ecclesiæ Chriſtianæ, quod pro uniuerſo orbe, uelut in ſtatione eſſe ſummus Pontifex & Imperator debeant. Atq; hanc opinionem profuturam arbitrabatur ad accendenda ſtudia exterarum nationum ac Regum, quorum aderant legati: & ad uoluntates Principum Germaniæ incitandas. Cum igitur tandem menſe Auguſto aduenniſſet legatus, egreßi obuiam Cæſar & omnes Principes Germaniæ, ante portas urbis Auguſtæ, eum magnificè exceperunt. Poſt dies aliquot Cæſar adhibitis Principibus & omnium Regum ac Nationũ legatis, in maxima frequentia omnium ordinum, eum audiuit exponentem mandata ſummi Pontificis, & hortantem publico nomine uniuerſæ Eccleſiæ Chriſti, præcipuè Imperatorem, deinde Principes, & Regum legatos, ut communi conſilio atque animo bellum pium & neceſſarium iam tandem ſuſciperent: ut Græciam atq; Aſiam ex turpißima & miſerrima ſeruitute eriperent: ut hoſtes graſſantes iam in uicinis regnis reprimerent: ut orbem terrarum crudelißimo latrocinio, & ſacrilega & nefaria ſecta, contumelioſa in Chriſtum, liberarent. Addebat etiam de Leonis X. uoluntate, neq; autoritatem, neq; opes Pontificias, neq; conſilium eius ulla in re huic communi cauſſæ defuturum eſſe. Hoc conſilio Leonem initio Pontificatus

dediſſe operam, ut pax Italiæ reſtitueretur, cum quidem iuſtiores bellorũ mouendorum cauſſas habuiſſet, quàm pleriq; antea: ſed priuatas iniurias eum condonaſſe publicæ neceßitati: cúmq; cæteris Regib. hortator eſſet pacis, uoluiſſe etiam eum exemplo ipſis præire et inuitare, ut omißis inteſtinis bellis in commune conſulerent. Opes uerò Pontificias nuſquam melius collocari, quàm in hunc uſum, nullam gratiorem Deo Eleemoſinam poſſe præſtari, quàm hanc, qua tot gentes ſimul è ſeruitute & impietate eriperentur, et nefaria impietas deleretur. Huic orationi cum grauem querelam addidiſſet, de earum Gentium ærumnis, de contumelijs religionis: & commemoraſſet, quantis incrementis, exiguo admodũ tempore potentia Turcarum aucta eſſet, non tam uirtute ipſorũ, quàm Chriſtianorum Regum ſeu negligentia ſeu inteſtinis diſcordijs: adiecit ſe, eò iſta apud Principes Imperij queri, quia huic nationi Germanicæ præcipuè commiſſa eſſet defenſio Chriſtiani orbis, nec alium Ducem tanti belli iure deſignari poſſe, niſi Imperatorem. Quare hanc nationem, ut excellit non ſolum gloria rei militaris, ſed etiam Imperij dignitate, primum debere arma capere, anteferre priuatis affectibus communem ſalutem Eccleſiæ, & Imperij dignitatem. Nec nobis alibi Ducem quærendum eſſe nec,

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

nec nationem amantem libertatis cogi, ut exter
nis imperijs pareat. Habere nos Maximilianũ,
qui prudentia, uirtute, scientia rei militaris, non
solum cæteros Reges, sed etiam clarißimos ac
peritißimos omnium Nationum excelleret, nec
destitui eum felicitate in rebus gerendis: Et De=
um rectis & pijs consilijs, & Ecclesiæ uotis af=
futurum esse. Hæc oratio cum iustam & gra=
uem querelam habuisset, & uerè commemoras=
set, quanto in periculo esset uniuersa Ecclesia,
quàm pium, quàm necessarium esset, omnes bo=
nos ac fortes uiros ad hoc periculum depellen=
dum accurrere, non solum summi Pontificis, sed
ipsius Ecclesiæ Christianæ, uox esse iudicaba=
tur. Itaq; cum Cæsar in præsentia pauca dixis=
set de sua uoluntate, & ostendisset, se summis
uotis hunc consensum Nationum semper opta=
se, ad bellum inferendum Turcis: & adiecisset,
de ratione belli gerendi se cum Principibus de=
liberaturum esse: mirifica erat expectatio omni
um ordinum. Nam cũ omnes Principes sua spon
te optimè animati essent erga hanc caussam,
sed uiderent opus esse ad rem tantam suscipien=
dam, peritißimorum deliberatione, maximè cu=
piebant ab ipso Cæsare, propter illius excellen
tem prudentiam, & usum in re militari, ratio=
nem parandi & gerendi belli proponi. Cum
Cæsar sic affectos esse animaduerteret, uenit in
consessum

consessum Principum post paucos dies: cúmque
consalutatis eis, assedisset, cœpit exponere con
silia & uoluntatem suam in hanc sententiam.

Frequentia uestra, quæ & hoc tempore præ
cipuè necessaria est Reipublicæ, & mihi per=
grata: nõ obscurè indicat uoluntatem uestram,
& studia erga hanc caussam, propter quam do
mo exciti estis. Cum enim tam cupidè adueneri=
tis, postquam in literis significaui nos de bello
Turcico acturos esse: facilè intelligo uos ipsos
(ut decet sapientes Principes, & uiros fortißi
mos) & intelligere quid à uobis totus orbis ter
rarum, uniuersa Christi Ecclesia, dignitas huius
Imperij requirat: & animos uestros ea uirtute
ac fortitudine præditos esse, ut bellum omnium,
quæ unquam fuerunt, iustißimum & gloriosißi
mum, omnibus uotis expetatis. Quare existimo
mihi non longa oratione ad uos incitandos opus
esse, & expectari à me potius claßicum ad infe
renda signa, quàm hanc in toga, & in curia ad=
hortationem. Sed tamen belli magnitudo & dif=
ficultas primum deliberatione quadam eget,
non utrum sit inferendum: Nam etsi hostes nos
bello non lacesserent, non in finitimis locis, &
penè in conspectu nostro grassarentur, tamen
oportuit nos liberare orbem terrarum hac cru
delißima atq; impia barbarie, & ex miserrima
seruitute tot Nationes oppressas, eripere. Sed
illud

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

illud deliberandum est, cum tantæ sint opes a
uires Turcici regni, cum exercitus in longin
quas regiones traducendi, cum fortaßis pluri
bus locis & longo tempore bellum futurum sit
quantis opus sit copijs, an una Germanica natio
tantos conficere exercitus, tolerare sumtus, ar
ma, equos, stipendium, commeatus, suppeditar
poßit: Qui Reges, qui populi, ad societatem h
ius pulcerrimæ militiæ adiungi poßint: An it
in Europa pax constituta sit, ne me, & uos, e
medio cursu reuocent homines perfidi: Qui, u
sæpe antea accidit, uel per occasionem occupa
re nostra conabuntur, uel turpi aliqua cum ho
stibus pactione facta, metuent, ne fines Imper
proferamus. De his rebus scio à me requiri or
tionem à prudentibus omnibus. Nam me quide
in hoc Imperij fastigio, non solum in acie Du
cem esse, sed multò magis huius publici consil
Ducem atq; autorem esse conuenit. Quare ni
de his tantis rebus, diu multúmq; tot iam exerc
tatus bellis, & magna fortunæ uarietate, cogi
tassem, profectò repræhensione omnium digni
essem. Sed mihi credite, cum ab auspicijs mei
recuperata Austria, post mortem Regis Hun
gariæ Matthiæ Hunniadæ, cúmque expulisse
ingentem exercitum Turcarum ex Croatia, n
hil magis in uotis mihi fuerit, quàm ut mox ex
ercitus in prouincias Turcarum traducerem

nunqua

nunquam postea de hoc bello cogitare desij. Ac
tum quidem occasio percommoda erat huius
rei suscipiendæ: Nam post Mahometi mortem
magna de succeßione inter fratres discordia
erat. Sisimus etiam armis inuadere regnum co=
nabatur. Quare in his prouincijs non satis fir=
ma præsidia erant: & ut quantum possem, pro
uiderem, ne qui domestici motus nos remoraren
tur, legem de uestra sententia tuli, in quodam
conuentu, de pace decennali. Verũ qui me hæc
parantem fluctus subitò exceperunt? Galli non
solum me de possesione Burgundiæ per sediti=
onem deijcere conati sunt, sed etiam meo capiti
insidias per summum scelus, struxerunt. Postea
Italia, quæ proximis annis singulari consilio pa
tris mei pacata fuerat, iterũ Gallicis armis per=
turbata est. Nam proximo anno post mortem
patris mei, Carolus VIII. cum ingenti exerci=
tu bonam Italiæ partem hostiliter peruagatus
est. Etenim non modo Neapolitanum regnum
occupare conabatur, sed & Mediolanenses bel
lo adortus est. Qua ex re animaduerti potuit,
eum totius Italiæ dominationem sibi polliceri.
Itaq; & misi auxilia in Italiam ad defendendos
Mediolanenses contra Gallum, & eò exercitũ
ipse adduxi. Ad hæc incommoda, tumultus Hun
garici eodem ferè tempore accidebant. Postea
dum orta bella undique in Germania & Italia,

consilio

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

consilio atq; armis sedare contendo (ut postu
bat necessitas publica) diutius quàm uoleba
differre consilium de mouendo Turcico bel
coactus sum. Sed quantum iudicare possum, d
uinitus ita res extracta est: Nam & tempus in
rea, & hæc bella afferunt nobis magnam fac
tatem & commoda ad Turcicum bellum. Pa
tim enim sunt domiti armis hi, quorum pote
tiam absentes formidaturi eramus. Hispania
ac Neapolim tenet Carolus meus Nepos: Bu
gundia tota tranquilla est: Gallum nobis be
ficio ac fœdere deuinctum, ad societatem be
ut spero, adiungemus. Quare certam tranqu
tatem domi promittere nobis possumus. Hoc
put est negotij. Nam reliqua pars deliberat
nis multò est facilior. Hæc me cura iam an
amplius uiginti exercuit, præcipuè quome
pacem in Europa firmam constituerem: Hi
mihi finem omnium bellorum semper propo
non ut latius fines regni extenderem, sed ut
ce parta, bellum transferrem in Turcicum
gnum. Hanc ob caussam uictor multa conc
ijs, quos armis domui, ut mea moderatione
ad pacem inuitarem. Hæc præfatus sum aliq
tò prolixius, ut quæ mea uoluntas in his be
quæ gessi hactenus, fuerit, planè omnes inte
gant ac sciant, neq; antea me iracundia, aut
iusta cupiditate unquam arma sumsisse, neq;

Turcicum bellum aliò consilio parare, quàm
quia necessarium & pium esse iudico. Qua de
re ubi pauca addidero, postea reliquam delibe-
rationem, de copijs, de commeatibus, déq; modo
belli gerendi pertexam: Quæ, domi pace con-
stituta, non potest difficilis uideri uobis, qui pe-
riti estis rei militaris, & quibus Germania satis
nota est: denique qui arma, & opes, & hanc Im
perij dignitatem tenere nos scitis, ut uitam, &
omnes fortunas nostras, ad defensionem & pub-
licam salutem orbis terrarum conferamus. Nec
uerò quenquam é uobis quidem arbitror esse,
qui Turcicum bellum parum necessarium existi
met, aut postulet ut alij potius Reges, aliæ Na-
tiones sibi has partes sumant. Nam etiam si Tur
cæ suis finibus iam contenti, non proferrent ar-
ma longius, nec nobis periculum denunciarent,
nos quidem, quibus Deus præcipuè commenda-
uit orbis Christiani defensionem, bellum inferre
illis oportebat, ut Græciam & uicinas prouin-
cias crudeli seruitute liberaremus. Nam si quis
putat mitia aut tolerabilia esse Turcarum impe
ria, is longè fallitur: nec nobis de Imperij laude
cum illis certamen est, sed de religione, de disci-
plina, de coniugum & liberorum pudicitia.
Præcipuè autem grassantur in nobilitatem: nec
solum possessiones certæ uictis nullæ relinquun
tur, sed etiam lixæ, & gregarij milites rapiunt

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

ad ſtupra nobiliſſimas atq; honeſtiſſimas matronas, uirgines, pueros: Ad hæc multis modis extinguunt ac delent Chriſtianam religionem. Hæc, ſunt magnæ & iuſtæ cauſſæ, quæ uiris fortibus ad tuendam gloriam Dei, & ſalutem omnium gentium arma induant. Quare ingenti dolore afficior, cum cogito Græciam, quæ non ſolum doctrinarum parens eſt, ſed etiam omni laude uirtutum excelluit, & diu florentiſſima pars Eccleſiæ Chriſtianæ fuit, nunc tali ſeruitute oppreſſam eſſe, in qua, cum cætera dictu fœda atq; horrenda perferenda ſunt: tum etiam religio penitus aboletur: & auget meum dolorẽ, quod res geſtæ præcipuè teſtantur, Græciã non ſponte, aut ſine certamine accepiſſe hoc iugum. Illa uerò multos annos fortiſſimè dimicans tandem concidit, non uirtute ſuperata, ſed quia ſola tantam hoſtium multitudinem, & tam longum bellum ſuſtinere non poterat. Audio etiamnum tantam eſſe uim ingeniorum, tantam uirtutem Græcæ nationis, ut non alia gens præſtantiores Duces Turcis ſuppeditet, quàm Græca, qui, ut audio, quanquam ritibus imbuti Turcicis, tamen memores noſtræ nobiſcum neceſſitudinis, inuiti bella gerunt in noſtris prouincijs. Hanc certè Nationem, quæ pulcerrimum ornamentũ Chriſtiani nominis, quæq; cum maioribus noſtris ſanguine, fœderibus, & multis officijs coniuncta fuit,

fuit, cum ob cæteras cauſſas oportuit nos in libertatem uindicare, tum ob hæc merita, quòd aliquot ſæculis immanem illam barbariem fortiſſimè repreſſit, & à noſtris ceruicibus depulit. Nullum enim iuſtius eſt officium, quam ſeruatoribus, calamitate aliqua fractis, rurſus opem ferre, & parem gratiam referre. Sed quò me dolor abducit? Tanta eſt enim non ſolum regnandi cupiditas, ſed multo magis humani ſanguinis ſitis, tantus furor in Turcis, ut non reliquerint nobis deliberationem de inferendo bello liberam, ſed de propulſando bello, de defenſione religionis Chriſtianæ, quam ubique terrarum delere conatur illa barbaries, conſilium capiendum eſt: retinenda eſt huius Imperij maieſtas, tuendæ coniuges & liberi noſtri. Niſi enim occurrimus, paulò poſt domitis uicinis gentibus in media Germania uidebitis excindi urbes, inflammari templa, rapi ad omne flagitij genus coniuges & liberos, diuelli infantes à complexu parentum atque interfici, medias ſecari grauidas mulieres, illo acynace barbarico: fanaticæ religiones, quibus iniciati ſunt, ne quidem concedunt eis ocium, ſed lege cogunt imperium extendere. Et ſucceſſus tanti, tamque proſperi, annorum ferè ducentorum, addunt eis animos, ut quieſcere nullo modo poſſint. Quòd ſi tanta fuit gloriæ atque Imperij cupiditas, tanta

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

audacia tunc, cum uires haberent admodum exiguas, nec quicquam nisi littus ad Pontum Euxinum tenerent, ut non mari, non montibus, non magnitudine Græci imperij deterriti sint, quò minus in Asiam et Europam impetum facerent, cum quidem magnas insuper clades acciperent: an nunc adeptos tantam potentiam, tantas uires, & hoc fastigium, existimatis non delectari Imperij gloria? Ac uero acerrimus est stimulus in bellicosis ingenijs, armorum & Imperij decus: præsertim si aspiret etiam fortuna. Multæ autē nostræ clades numerari possunt inde usq; à prælio quod Sigismundus Imperator cum Turcis infeliciter commisit: cum interea nullam ipsi insignem cladem acceperint. Itáque in tam felici uictoriarum cursu, quam non cessarint uidetis. Vt enim omittam res gestas superiorum, Mahometus qui me puero floruit, summa celeritate, ceu fulmen quoddam, magnam Europæ partem peruagatus est: cum in Pannonijs infeliciter dimicasset, uictus à Ioanne Hunniade, nequaquam animo fractus est, sed Constantinopolim adortus, diu obsessam, tandem anno, antequam natus sum, sexto, ui captam diripuit, crudelissimè interfecto Imperatore Constantino, cognato nostro, & raptis ad stuprum eius liberis. Postea capta Thracia, Mysiam inuadit, ac ferè toto Illyrico domito, & occupato regno Bosnæ,

Bosnæ, Græciam adoritur: Corinthum ui expugnat, & Peloponesum ditioni suæ adijcit, interfectis Palæologis, Demetrio & Thoma fratribus. Tot regnis ac prouincijs in Europa potitus, adeo non recepit se in ocium, ut subinde maiora spe atq; animo conciperet. Constitutis prouincijs in Europa, traijcit in Asiam, Trapezuntem expugnat Rege interfecto. Deinde Mytilenen armis cœpit: cúmque iam minorem Asiam ac ponti oram uniuersam teneret, transfert bellum in Syriam & Aegyptum. Sed cum Sultanus acie uictus pacem peteret, quia maioris gloriæ materiam uidit esse in Europa, fœdus cum Sultano fecit: & rediens in Europam, instructa classe, & contractis copijs traijcit in Italiam, & oppugnauit Hydruntem: ac tantum terroris Italiæ incussit, ut iam Romanus Pontifex fugam pararet, omnia erant in Italia & Gallia bellorum plena. Deinde non solum Turcarum uires, sed multò magis Ducis felicitatem, scientiam rei militaris, uigilantiam & celeritatem, omnes gentes formidabant. Memini me puero hunc tanquam Alexandrum alterum prædicari, eiúsque uirtuti & felicitati prona omnia uideri. In tanta trepidatione nostrorum, Deus clementer respexit Ecclesiam suam, & illi Tyranno iam Italiæ aditum tenenti manus iniecit: eúmque ne funditus Christianum nomen, a-

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

ras nostras, & sacratißimam religionem deleret, è medio sustulit, atq; extinxit. Hoc beneficio clarißimè testatus est Deus nos sibi curæ esse. Quod quidem si agnoscimus, cogitemus, nos quidem, eò seruatos esse, non ut ociosi perpetuò grassari in Ecclesia Turcas sinamus, sed ut excitati nos quoq; cura Ecclesiæ liberandæ & defendendæ afficiamur, & sciamus Deum rem tam piam suscipientibus affuturum esse. Nam nos quidem, quibus Reipublicæ defensio commendata est, non alium Deo cultum gratiorem præstare possumus. Diuinitus & illud accidit, quod non nihil retardarunt uictoriarum Mahometi cursum fortißimi uiri, primum Ioannes Hunniades, deinde Georgius Scanderbegus, & Rex Hungariæ Matthias. Libenter enim commemoro, ut cogitetis salutem Ecclesiæ Deo curæ esse, & ut debitum uirtutis testimonium, his ducibus optimè meritis tribuamus. Hos enim Antagonistas, ceu murum, opposuit Deus ruenti Mahometo, ne subito impetu uniuersam Europam opprimeret. Primum in Pannoniam ingressus, magno prælio uictus est ab Hunniade. Deinde remorata est eum per multos annos Macedonia. Nam quoad uixit Scanderbegus, repreßit Barbarum, & singulari uirtute & felicitate patrium regnum defendit. Hoc mortuo tandem Macedonia, tam diuturno bello

bello uexata, sine certamine Mahometo ceßit. Matthias aliquot prælijs deterruit eum ab Hungaria: Adhæc, arcem ei Sabaceam, trucidato exercitu Turcico, eripuit. Extincto igitur Mahometo paulisper respirauimus. Nam & domestica dissensio mortem eius sequuta est: Sed aliquantò post, sedatis discordijs intestinis, iterum uicinis regnis bella inferunt. Pazaites Methonam Venetis ingenti certamine eripuit. Quid nunc Selinum? nonne uidetis domita Syria & Aegypto, Hungariæ audacißimè bellum inferre? à qua nisi eum depellimus, quàm facilè erit Turcis postea per occasionem, irruptiones in Germaniam facere quoties uelint. Ac mihi credite, non solum fortiter, sed etiam magno consilio Turcæ belligerantur, intenti in occasiones: nec omnia simul occupare conantur, sed arce aliqua belli capta, paulatim tentant uicina loca. Ad hoc accedit aßiduitas, qua creuisse magna imperia præcipuè uidemus: Vbi semel pedem posuerunt, inde non facilè depelluntur. Deinde communitis ijs locis, quæ occuparunt, tum demum arma proferunt ulterius. Quare etiamsi Germaniam nondum attingunt, quanquam sæpe iam in Carnas fecerunt irruptiones: tamen ubi Hungaria potiti fuerint, erunt intenti in omnes occasiones, ut nos imparatos, aut distractos intestinis discor-

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

dijs opprimant. Si, ut Bulgaris, ut Valachis imperarent, nullos labores, nulla defugerunt pericula, quantò magis, Germaniam atque Italiam, ipsas quidem arces Christiani nominis appetent, quas, si tenerent (quod prohibeat Deus) non solum Imperij magnitudine ueteres Romanos æquarent, sed etiam totam Christianam religionem delesse sibi uiderentur. Haberent accessionem tantam uirium, ut reliquæ nationes sine ullo certamine cessuræ essent. Et uos qui nunc arma geritis, ne Christi nomen aboleatur, quique ueram religionem, & libertatem uestram defenditis, postea aduersus Christum pro nefaria impietate militare, Tyranno seruire, & fustes expectare alicuius Scythæ, cogeremini. Qua immanitate Domini in coniuges uestras, ac liberos usuri essent? Verecundè dici non possunt ea, quæ non tantum in captiuos, sed etiam in suos committunt. Illud tantum recitabo: Capto Byzantio Imperatoris Constantini caput, ceruici abscissum est, id Mahometus fixum gestari per urbem iussit in pilo. Eius uero coniugem ac filios, non ita sanctè, ut Alexander Macedo Darij regis matrem & coniugem, captiuas habuit: sed in conuiuium adductas tradidit flagitiose stuprandas suis satellitibus. Eadem in alijs regionibus accidere captiuis credibile. Nunquam dicam fortem esse uirum,

rum, quem talia exempla non mouent, qui non summa animi cupiditate desiderat, ut statim pugnæ signum proponatur. Itaq; cum necesse sit nobis tueri ueram religionem, libertatem nostram, coniuges, liberos, leges, ac disciplinam publicam, adhortor uos ad huius iustissimi ac necessarij belli societatem. Maiores nostri quantas res gesserunt? ut in Asia reprimerent Mahometicam barbariem. Illi non dubitant, talem hostem procul quærere: nunc Turcæ regnum nobis uicinum inuaserunt: nec tam Pannoniæ, quàm Germaniæ bellum denuntiant. Multos iam annos Hungarorum uirtute barbaries illa est à nostris ceruicibus depulsa, nos uicissim nationi bene meritæ, defensionem debemus. Manes etiam fortissimorum uirorum qui in acie propter communem libertatem ceciderunt, flagitant, ut suæ patriæ mutuam gratiam referamus: quanquã reipsa non minus periculi nobis, quàm Hungariæ impendet.

Reliqua est altera pars deliberationis, quantis copijs res gerenda sit, quo in loco bellum inferendum, unde commeatus subuehendi, si animi non abhorrent ab hoc bello: hæc deliberatio facilis erit. Nam summus Pontifex, rex Hispaniæ, & Veneti, classem instruent: & ciuitates in littore Epyri & Peloponesi sitas, inuadent. Noster exercitus cum Gallicis & Anglicis auxilijs,

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

in Pannonias ducendus erit. Nam ideo properamus, ut hoc regnum Turcico latrocinio liberetur: Inde in Illyricum transferri bellum erit commodißimum. Formulam etiam propono quantum pecuniæ, quantum equitum, ac peditum singulis Principibus Germaniæ imperandum esse putem. Commeatus ut Danubio conuehantur, à me certò prouidebitur. Quare si, ut spero, hoc bellum expetitis, deliberationem ita instituetis, ut de formula inter uos conueniat. Nam propter hanc præcipuè hic conuentus indictus est: non sumtus, non labores, non pericula detrectabitis, si statuetis Deo uos hoc officium debere, ut hoc bellum summo studio suscipiatis. Christus in extremo iudicio rationem à nobis poscet, si, cum Imperij summa dignitas sit penes nos, deseremus cæteras nationes, si non suscipiemus defensionem Christianæ Reipublicæ. Genus hostium non extenuaui. Errant enim si qui putant Turcas ignauos aut imbelles esse. Tot uictoriæ indicant, eis nec scientiam rei militaris, nec fortitudinem deesse. Polliceor tamen lætum belli exitum, quia Deus fauet iustis & pijs consilijs: ac certum est suam conseruaturum Ecclesiam. Seruat autem non otiosos, sed facientes officium, & seriò opem eius atq; auxilium implorantes. Nec multitudinem hostium, nec uires pertimescemus: sed ut docet nos Psalmus,

mus, Illi in curribus & in equis, nos autem in nomine Dei nostri omnia geremus.

Postquam perorauit Imperator, Principes aliquantisper, ut fit, collocuti sunt: & quia ex Imperatoris oratione intellexerant non solum, quàm necessarium esset hoc bellum, sed etiam quæ futura essent auxilia, cum scirent se nec communi saluti nec studijs aliarum gentium deesse debere: dant negotium Alberto Archiepiscopo Moguntino, Principi Electori, ut de bello uoluntatem ipsorum Cæsari exponeret: se Deo gratias agere, quod pace inter Christiani nominis Reges constituta, tandem hoc bellum suscipi posset, ac libenter se uenturos esse in societatem tam gloriosi & pij belli, omnésq; opes & uires suas ad communem defensionem collaturos. Quare statim uelle se deliberationem de formula instituere, & quid ipsis uideretur, Imperatori indicare, ut quàm primum conuenire posset. Formula complectebatur quantum equitum & peditum singuli Principes & Populi mittere deberent. In hac parte nihil mutatum est: Nam militiam nemo detrectabat: Libenter enim singuli suis stipendia daturi erant. Sed præter hæc, in formula erat nouum tributi genus, ut Episcopi & Sacerdotes deciderent de suis reditibus decimas conferendas in belli sumtus: reliqui Principes uicesimas.

De

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

De hac noua tributi formula sententiæ Principum uariabant. Erant enim qui libertati ueteri periculosam esse ducebant. Sed ea erat tunc quidem grauitas & Principum uirtus, ut impedire bellum priuatis curis aut affectibus, nequaquam uoluerint. Itaq; etsi de hac tributi formula dissenserant, tamen statim conuenit ita, ut certum numerum equitum & peditum singuli mitterent, & his stipendia soluerent ipsi. Deinde ut tributa singuli indicerent in suis ditionibus pro facultatum modo, eáq; ad Cæsarem retulerunt. Qui collaudatis Principum uoluntatibus, tandem de tributo decreuit, ut singuli cum in suas ditiones redissent, subditis consilium & uoluntatem Cæsaris proponerent, & re deliberata, tantæ publicæ utilitatis caussa, tributa indicerent. Et quia totam deliberationem de apparatu belli ante proximum Ver perfici uoluit, addidit decretum, se proxima hyeme in Epiphanijs iterum acturũ esse conuentum: ad quem ut Principes afferrent formulam & modum tributorum mandauit, ne in mora essent bellum moturo. His actis Imperator conuentum dimittit circiter festum Diui Bartholomæi: inde in Austriam proficiscitur. Egregios autem conatus & optima eius consilia luctuosissimus toti reipublicæ casus anteuertit. ipse enim extinctus est pridie Idus Ianuarias. Anno M. D. XIX.

XIX. cum quidem paucos dies febricula, & cita aluo laborasset. Extat genesis Maximiliani, quam huic historiæ inserendam duxi: quod quidem non facio nouo exemplo: Nam & Plutarchus Romuli genesin inquisitam esse scribit, & Suetonius quædam commemorat de genesi Augusti. Sed quòd rariora extant in historijs, huius rei exempla, partim scriptorum inscitia in caussa est: partim eò accidit, quia uel non extiterunt descriptæ geneses clarorum uirorum, uel amissæ fuerunt tunc, cum res eorum mandarentur literis. Quòd si prodigia & cætera signa quæ nascentibus regibus aut præstantibus uiris magnas felicitates, aut uarios casus denunciarunt, boni scriptores recitanda esse duxerunt, multò magis cœlestes significationes commemorandæ sunt, quæ minus sunt obscuræ prodigijs. Nec uerò dubito, quin docti & prudentes meum consilium magnopere probaturi sint, propterea quòd, quæ uis sit significationum cœlestium, & quæ fides sit artis illius quæ de effectibus syderum præcipit, maximè in talibus exemplis perspici potest. Quam ob caussam Ptolemeus testis est, AEgyptios habuisse uetustissima uolumina, in quibus plurimorum Regum & aliorum præstantium uirorum non solum geneses descriptæ fuerunt, sed etiam adiecta iudicia & historiæ euentuum, ut posteritas teneret exempla

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

empla obseruationum cœlestium. Ac si uir sapientißimus Pomponius Atticus à Plutarcho laudatur, quod Astrologo Tarutio mandatum dederit inquirendi genesin Romuli, spero meam in hoc genere diligentiam etiam ad posteritatem gratam fore. Postremo ipsius Maximiliani honori hoc officium tribuamus, quem scimus has pulcerrimas artes non solum amasse, sed etiam præclarè intellexisse, ac iudicasse earum cognitionem inprimis dignam principibus uiris, & ad multos in uita casus gubernandos utilem esse. Natus est Maximilianus in Noua ciuitate Austriæ XI. Cal. Apr. Hora tertia à meridie, Anno M. CCCC. LIX. fuitq; in horoscopo, seu ascendens, quartus gradus uirginis, unde colligi reliquarum domorum constitutio facilè potest. Etsi autem non est nostri instituti, interpretari genesin, tamen cum compareant in ea non obscuræ significationes ingenij & fortunæ Maximiliani, putaui quasdam illustriores asscribendas esse: Cæteras relinquo artificibus dijudicandas. Nam & ingeniorum descriptio (ut ego quidem arbitror) ad historicum pertinet. Multum enim conducit in uita naturarum dißimilitudinem considerare, & fortaßis non est ingratum uidere aliquas euentuum significationes. Constat autem mirificam fuisse in Maximiliano dexteritatem ingenij: facilè disciplinas, uarias

uarias artes, ac linguas percepit. Multa in republica sagacißimè prouidit: multa consilij celeritate, interdum singulari arte etiam perfecit, ut mihi cogitanti, quorum ueterum ducum similis fuerit, uideatur Adriani Imperatoris non multum dißimilis: etsi Maximilianus uir melior fuit, sed ingeniorum quædam fuit similitudo. Conferrem & ad Philippum Macedonem: sed Maximilianus fuit uir longè melior. Hanc ingenij celeritatem significant, Mercuriale signum uirgo in horoscopo, & Iuppiter in Virgine, & Mercurius in Ariete. Sunt eius rei & aliæ quædam notæ, quas iudicandas relinquo artificibus. Sed Mars in Leone in duodecima, etsi magnitudinem animi auxit, tamen ingentia ei pericula, ingentes difficultates attulit. Hoc loco Mars captiuitatem & multiplices insidias denunciare solet. In Ariete, ubi habet exaltationem, Sol imperij fastigium & rei militaris studium significauit: fortaßis & dotis atque hæreditatis magnæ acceßionem significauit Sol & Venus in octaua domo. Saturnus in quinta infestus fuit liberis, maribus. Nam paucorum annorum interuallo tribus filijs, Georgio, Francisco, & Philippo, orbatus est. Luna in tertia auxit amorem crebrarum peregrinationum. Multa alia possunt deprehendi, si quis omnium stellarum loca diligenter conferat. Sed hæc breuiter

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

uiter attigimus, quod euentus aliqui cum præceptis artis ualde consentiant, etsi ego quidem de fide artis hoc loco non disputo. Verum hanc descriptionem arbitrabar non ingratam esse in historia, præsertim cum hæc scribamus hominibus eruditis, quibus huiusmodi descriptiones, uel ad considerandam ingeniorum uarietatem, uel ad artes iudicandas, conducunt. Interitum uerò Maximiliani, omnes imperij ordines acerbissimè tulerunt: nemo enim non dolebat, rempublicam tali támq; excellenti Principe orbatam esse, alienissimo præsertim tempore, cum maximè opus erat illius & cõsilio & animi magnitudine ad depellenda pericula, quæ uniuerso orbi Christiano imminebant. Magno igitur luctu & ornatissimo funere elatus est, heros omni seculorum memoria dignus: éstque in Noua ciuitate Austriæ humatus, sub maiori ara, in templo arcis.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library